

Finanțat de
Uniunea Europeană

INSTITUTE FOR
WAR & PEACE REPORTING

GHID

Investigații independente ale cazurilor de mare corupție și verificări ale integrității actorilor din domeniul justiției

---

Training de consolidare a capacităților pentru jurnaliști de investigație și analiști de verificare a integrității

Autori:

Halyna Chyzhyk

Dawid Sześciło

#JustițiePentruMoldova

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană
și cofinanțat de Fundația Soros Moldova

Notă de limitare a responsabilității

Acest ghid a fost realizat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene și Fundației Soros Moldova. Conținutul acestuia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „Asigurarea integrității, eficienței și independenței sistemului de justiție din Moldova – #JustițiePentruMoldova, finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Fundația Soros Moldova. Conținutul ghidului aparține autorilor și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Uniunii Europene și al Fundației Soros Moldova.

Publicat de:

Institute for War and Peace Reporting (IWPR)
Almaatsweg 7, 7856 TJ Benneveld, Olanda

W: <https://www.iwpr.net>

și

Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE)

Str. București 90, of. 20 Chișinău, MD-2001, Republica Moldova

T: + 373 22 788 989, E: info@ipre.md W: www.ipre.md

CONȚINUT

ACRONIME	2
INTRODUCERE	3
I. VERIFICĂRI ALE INTEGRITĂȚII ACTORILOR DIN DOMENIUL JUSTIȚIEI DIN MOLDOVA - PREZENTARE GENERALĂ	4
1.1. Context.....	4
1.2. Cadrul legislativ.....	4
1.3. Subiecții verificării integrității.....	5
1.4. Criterii de evaluare.....	5
II. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII: PRIMII PAȘI	8
III. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII ETICE	10
3.1. Independență.....	11
3.2. Imparțialitate	14
3.3. Corectitudine și integritate	15
3.4. Incoruptibilitate	18
3.5. Profesionalism și competență	18
IV. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII FINANCIARE	21
V. PREGATIREA RAPORTULUI DE VERIFICARE A INTEGRITĂȚII	24
VI. LIBERTATEA DE INFORMARE CA INSTRUMENT DE COLECTARE A INFORMAȚIILOR	25
6.1. Context.....	25
6.2. Ce fel de informații ar putea fi solicitate pentru verificările de integritate?	25
6.3. Cum se pot solicita informații?	29
6.4. Obținerea informațiilor.....	30
6.5. Refuzul și respingerea cererii.....	32
6.6. Căile de atac disponibile împotriva refuzului sau respingerii accesului la informații	32
VII. PRELUCRAREA INFORMAȚIILOR – GESTIONAREA RISCURILOR JURIDICE	34
VIII. GESTIONAREA RISCULUI DE INTIMIDARE	37
ANEXE	40

ACRONIME

ANI – Autoritatea Națională de Integritate

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

CSM – Consiliul Superior al Magistraturii

CSP – Consiliul Superior al Procurorilor

CtEDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului

OIM – Operațiunea Internațională de Monitorizare

LAIP - Legea privind accesul la informațiile de interes public

RGPD - Regulamentul general privind protecția datelor

INTRODUCERE

Scopul acestui ghid este de a îndruma analiștii și jurnaliștii independenți cu privire la modul în care se pot efectua verificări de integritate ale actorilor din domeniul justiției (judecători și procurori) și de investigare a cazurilor de mare corupție. Acesta combină atât cunoștințe teoretice, cât și recomandări practice privind colectarea și analiza informațiilor disponibile în mod public, precum și colectarea datelor prin intermediul instrumentelor privind libertatea de informare. Prima secțiune este un ghid pas cu pas privind efectuarea verificărilor de integritate a actorilor din domeniul justiției și investigarea cazurilor de mare corupție. De asemenea, oferă informații de bază despre procesul de verificare din Moldova. Acesta include instrucțiuni privind căutarea și analiza informațiilor generale despre persoanele în cauză, trecutul lor profesional, fluxurile financiare și diferite scheme. Ghidul răspunde la trei întrebări de bază - ce, unde și cum să căutați. Totodată, acesta reunește linkuri către diferite surse de informații și sfaturi de căutare. Este important faptul că setul de instrumente oferă instrucțiuni privind efectuarea analizelor fluxurilor financiare, instrumentul pe care Comisia independentă de evaluare îl utilizează pentru evaluarea integrității candidaților care candidează în organele autonome ale judecătorilor și procurorilor (Comisia Pre-Vetting), Comisia independentă de evaluare externă a integrității judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție (Comisia Vetting) și Comisia de evaluare externă a integrității etice și financiare a procurorilor (Comisia nr. 3). Comisia independentă de evaluare externă a integrității judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

A doua parte oferă cadrul legal pentru colectarea informațiilor și explică modul de utilizare a instrumentului de acces la informațiile publice. În special, acesta detaliază dispozițiile generale ale legislației moldovenești, ce fel de informații ar putea fi solicitate, cum se pot solicita și obține informații și ce trebuie făcut în cazul în care cererea este refuzată sau respinsă.

Cea de-a treia secțiune abordează aspecte legate de prelucrarea informațiilor și gestionarea riscurilor juridice, care sunt deosebit de relevante atunci când se investighează cazuri de mare corupție. Intruziunea în viața privată ar putea fi o măsură eficientă pentru a împiedica jurnaliștii și analiștii să își continue investigațiile, prin urmare este crucial să se ia în considerare cerințele și limitările stabilite de lege atunci când se efectuează verificări ale integrității și anchete.

I. VERIFICĂRI ALE INTEGRITĂȚII ACTORILOR DIN DOMENIUL JUSTIȚIEI DIN MOLDOVA - PREZENTARE GENERALĂ

1.1. Context

În 2021, guvernul Republicii Moldova a lansat o reformă cuprinzătoare a justiției, menită să curețe și să sporească transparența sistemelor judiciare și de urmărire penală din țară. Principalul instrument pe care reforma l-a introdus este controlul integrității judecătorilor și procurorilor, precum și a membrilor instituțiilor autonome.

Evaluarea integrității actorilor din domeniul justiției este un mecanism puternic, care, în cazul unei implementări ireproșabile, va duce la reînnoirea calitativă a sistemului statului de drept din țară. În special, legea prevede că nepromovarea evaluării integrității efectuate de comisii independente, formate din experți naționali și străini, va duce la demiterea din funcție.

Cheia succesului este o examinare meticuloasă a actorilor din domeniul justiției: cu cât datele sunt mai detaliate și mai exacte, cu atât mai informate vor fi deciziile pe care le vor putea lua grupurile de evaluare. Rolul societății civile și al jurnaliștilor de investigație este esențial, deoarece aceștia pot oferi factorilor de decizie informații importante cu privire la subiectele evaluării.

1.2. Cadrul legislativ

Evaluarea integrității actorilor justiției din Republica Moldova este prevăzută de trei legi principale:

1. Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (în continuare Legea nr. 26/2022).

Proiectul de lege stabilește bazele pentru faza de verificare prealabilă, care reprezintă etapa inițială și pregătitoare înainte de evaluarea tuturor judecătorilor și procurorilor. Verificarea prealabilă presupune verificarea integrității judecătorilor, a procurorilor și a profesioniștilor care candidează pentru posturi în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), al Consiliului Superior al Procurorilor (CSP) și al consiliile din cadrul acestor două consilii.

2. Legea nr. 252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative (în continuare Legea nr. 252/2023).

Proiectul de lege stabilește normele pentru o procedură cuprinzătoare de verificare a judecătorilor și procurorilor. În special, procesul de verificare implică verificarea integrității judecătorilor curților de apel, precum și a președinților și vicepreședinților instanțelor. Aceasta include, de asemenea, verificarea integrității procurorilor care ocupă funcții-cheie în cadrul Procuraturii Generale, procurorilor din cadrul Procuraturii Anticorupție și al Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (PCCOCS), precum și a procurorilor-șefi și adjuncților acestora din cadrul procuraturilor teritoriale.

3. Legea nr. 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție (în continuare Legea nr. 65/2023).

Proiectul de lege detaliază verificarea judecătorilor în exercițiu ai Curții Supreme de Justiție (CSJ) și a candidaților la funcțiile CSJ.

Pachetul legislativ privind integritatea adoptat în perioada 2016-2017 este, de asemenea, semnificativ. În special, Legea nr. 132/2016 privind Autoritatea Națională de Integritate prevedea înființarea ANI, care este responsabilă de exercitarea controlului asupra averilor și intereselor personale ale funcționarilor publici, inclusiv ale actorilor din domeniul justiției și ale candidaților la funcții în sistemul judiciar și în structurile de forță.

1.3. Subiecții verificării integrității

Legea nr. 133/2016 privind declararea averilor și intereselor personale a introdus declarații electronice ale actorilor din justiție, permițând astfel controlul public și promovând responsabilitatea judecătorilor și procurorilor. În cele din urmă, Legea nr. 82/2017 prevede un set cuprinzător de măsuri anticorupție menite să instituie și consolideze integritatea sectorului public.

- candidații la Consiliul Superior al Magistraturii;
- candidații la Consiliul de selecție și evaluare a judecătorilor;
- candidații la Colegiul disciplinar al judecătorilor;
- candidații la Consiliul Superior al Procurorilor;
- candidații la Comisia de selecție și evaluare a procurorilor;
- candidat la Colegiul de disciplină și etică din subordinea Consiliului Superior al Procurorilor;
- judecătorii curților de apel și candidații la aceste funcții;
- președinții și vicepreședinții instanțelor (în cazul în care au fost numiți începând cu data de 01.01.2017);
- Procurorul General, Adjunct al Procurorului General, procurorii-șefi ai subdiviziunilor Procuraturii Generale (dacă au preluat funcția începând cu 01.01.2017) și candidații la funcții;
- procurorii-șefi ai unor procuraturi și procurorii-șefi adjuncți ai unor procuraturi (dacă au preluat funcția începând cu 01.01.2017); procurorii procuraturilor specializate (dacă au fost numiți începând cu 01.01.2017) și candidații pentru aceste funcții;
- Judecătorii Curții Supreme de Justiție și candidații la aceste funcții.

1.4. Criterii de evaluare

Legislația stabilește că actorii din domeniul justiției ar trebui să îndeplinească criteriile de **integritate etică și integritate financiară**. Cu toate acestea, descrierea acestor criterii diferă ușor în cazul membrilor structurilor autonome și al altor actori:

Tabelul 1. Definiția legislativă a criteriilor de integritate

Legea nr. 26/2022 (privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor)	Legea nr. 252/2023 (privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor)	Legea nr. 65/2023 (privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție)
Integritatea etică		
<p>Se consideră că subiecții evaluării îndeplinesc criteriul integrității etice dacă:</p> <p>a) nu au încălcat în mod grav normele de etică și deontologie profesională ale judecătorilor, procurorilor sau, după caz, ale altor profesii și nu au săvârșit, în activitatea lor, acțiuni sau inacțiuni ilicite care ar fi inexplicabile din punctul de vedere al unui jurist profesionist și al unui observator imparțial;</p> <p>b) nu există suspiciuni rezonabile că respectivii candidați au comis acte de corupție, acte legate de corupție sau acte coruptibile, în sensul Legii integrității nr. 82/2017;</p> <p>c) nu au încălcat regimul juridic al declarării averilor și intereselor personale, conflictelor de interese, incompatibilităților, restricțiilor și/sau limitărilor.</p>	<p>Se consideră că subiecții nu îndeplinesc cerințele de integritate etică în cazul în care comisia de evaluare a stabilit că:</p> <p>a) în ultimii 5 ani, au încălcat grav normele de etică și deontologie profesională ale judecătorilor, procurorilor sau, după caz, ale altor profesii, precum și dacă au acționat arbitrar sau au emis acte arbitrare, în ultimii 10 ani, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit, înainte de adoptarea actului, că o decizie similară era contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului;</p> <p>b) în ultimii 10 ani, subiecții au avut incompatibilități și conflicte de interese în activitatea lor care au afectat funcția deținută.</p>	
Integritatea financiară		
<p>Se consideră că subiecții evaluării îndeplinesc criteriul de integritate financiară dacă:</p> <p>a) bunurile lor au fost declarate în mod legal;</p> <p>b) comisia de evaluare constată că averea dobândită în ultimii 15 ani corespunde veniturilor declarate;</p>	<p>Se consideră că subiecții evaluării nu îndeplinesc criteriul de integritate financiară în cazul în care comisia de evaluare are îndoieli serioase, determinate de faptul că:</p> <p>a) diferența dintre active, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, depășește 20 de salarii medii pe economie, stabilite de Guvern pentru anul 2023 (sau anul în care începe evaluarea judecătorului CSJ);</p> <p>b) pe parcursul ultimilor 10 ani, subiecții au</p>	

	comis nereguli fiscale în urma cărora suma impozitului neachitat a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, stabilite de Guvern pentru anul 2023 (sau anul în care începe evaluarea judecătorului CSJ).
--	---

* **roșul** este folosit pentru a sublinia diferențele dintre norme

Definiția diferită a integrității etice și financiare din Legea nr. 26/2022, Legea 252/2023 și Legea nr. 65/2023 nu este esențială în scopul verificării integrității efectuate de analiștii societății civile și de jurnaliștii de investigație.

Sarcina acestora este de a furniza comisiei Vetting cât mai multe informații relevante despre subiectul evaluării. Comisia Vetting va analiza apoi informațiile și va decide dacă constatările lor încalcă criteriile stabilite prin lege. Acest ghid își propune să ajute analiștii societății civile și jurnaliștii de investigație să își direcționeze căutările și sugerează ce instrumente sunt disponibile.

II. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII: PRIMII PAȘI

Primul pas înainte de evaluarea integrității etice și financiare constă în colectarea de informații generale despre un subiect de evaluare. Acest lucru va direcționa orice căutare ulterioară.

În special, cercetarea are nevoie de următoarele informații despre subiect:

- Data nașterii
- Locul de reședință,
- Datele de contact (adresa de e-mail și/sau numărul de telefon),
- Conturi de social media,
- Persoane apropiate*, locurile lor de muncă și conturile de pe rețelele de socializare.

*Lista persoanelor apropiate este definită în Legea nr. 133/2016 privind declarația de avere și interese personale: concubinii, precum și orice rudă de sânge sau persoană adoptată până la gradul al patrulea (părinte, frate, bunic, nepot/nepoată, unchi/mătușă) și orice persoană înrudită prin afinitate până la gradul al doilea (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră) cu subiectul menționat.

Surse de informare:

- Motoare de căutare (Google, Bing, DuckDuckGo)
- Dosar sau cerere (dosar judiciar/procuror, dosarul candidatului etc.)
- Informații oficiale (site-uri guvernamentale, solicitări de informații publice)
- Social media (Facebook, Instagram, X, LinkedIn, VKontakte, Odnoklasniki, Reddit, Threads etc.)
- Declarația de avere

Iată câteva **sfaturi despre investigațiile privind sursele deschise**

1. Efectuați căutări în limbile română și engleză. Încercați diferite motoare de căutare: Google, Bing și DuckDuckGo. Fiți atenți la sursele de informare și la credibilitatea acestora (prevalează sursele cu confirmarea documentară a faptelor declarate sau o astfel de confirmare poate fi obținută din surse deschise și disponibile publicului).
2. Sfaturi pentru căutarea pe Internet:
  - a. Utilizați ghilimele ""
  - b. site:gov.md, ext:pdf
  - c. Operatorii - SAU, ȘI
3. Sfaturi pentru căutarea pe rețelele sociale, în special pe Facebook:
  - a. www.stopfake.org/ru/prepariuem-facebook-osnovnye-priemy-poiska-v-krupnejshej-sotsseti/
  - b. www.stopfake.org/ru/prepariuem-facebook-ispolzuem-vsuyu-silu-graph-search-dlya-

[poiska-chast-ii/](#)

2. Setul de instrumente de investigație online al lui Bellingcat:
docs.google.com/spreadsheets/d/18rtqh8EG2q1xBo2cLNyhIDuK9jrPGwYr9DI2UncoqJO/edit#gid=930747607
3. Instrumente de investigație open source (surse deschise):
start.me/p/gyvaAJ/open-source-investigative-tools
4. Sursa pentru verificarea numelor:
e-services.md/?q=ru/content/prover-kolichestvo-lyudey-s-odinakovymi-imenamifamilyami
5. Baza de date de stat a alegătorilor:
a.cec.md/ro/verifica-te-in-rsa-3111.html
6. Alte date de la stat:
date.gov.md/ckan/ro/dataset?organization=2701-agentia-servicii-publice

III. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII ETICE

Legea nr. 26/2022, Legea 252/2023 și Legea nr. 65/2023 - toate se referă la normele profesionale de etică.

Codul de etică și conduită profesională a judecătorilor, adoptat de CSM în 2018, conține următoarele criterii (principii) de etică și conduită profesională:

- Independență
- imparțialitate¹,
- Integritate
- Profesionalism
- Echitate

colegialitate, Confidențialitate și transparență. Documentul detaliază și descrie fiecare principiu și este disponibil pe site-ul oficial al CSM la adresa:

https://www.csm.md/files/Acte_normative/Codul_de_etica_al_judecatorului.pdf

Codul de etică al procurorilor adoptat de Adunarea Generală a Procurorilor în 2016 conține următoarele criterii (principii) de etică:

- statul de drept;
- Independență;
- Integritate;
- Imparțialitate
- Profesionalism;
- colegialitate;
- Transparență;
- Confidențialitate;
- Corectitudine.

Documentul detaliază și descrie fiecare principiu în parte și este disponibil pe site-ul oficial al CSP la adresa:

https://csp.md/sites/default/files/inlinefiles/CODUL%20de%20Etica%20Redactat%2015.07.2019_0.pdf

Codul deontologic al avocaților din Republica Moldova, adoptat de Congresul Avocaților în 2022 (cu modificările din 2007 și 2016), detaliază următoarele criterii (principii) de etică:

- Independență;
- Încredere și integritate morală;

---

¹ Principiul independenței și imparțialității este reglementat, în primul rând, de Constituția Republicii Moldova, articolul 116, alineatul (1).

- Confidențialitate;
- Profesionalism;
- Respectarea cerințelor de incompatibilitate;
- Publicitate personală veridică și exactă.

Documentul detaliază și descrie fiecare principiu și este disponibil la următorul link:

https://uam.md/media/files/files/codul_deontologic_5358927.pdf

Nu există un document academic care să reglementeze etica profesională, deoarece fiecare universitate sau altă instituție științifică adoptă propriile reguli etice. De exemplu, Codul de etică și integritate academică al Universității de Stat din Moldova definește următoarele principii: integritate, libertate academică, justiție și echitate, transparență, onestitate, respect și toleranță, viață privată și loialitate (documentul este disponibil la adresa:

[Cod-de-Etică-și-Integritate-Academică-.pdf \(usm.md\)\)](#).

Caseta 1.

Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară reprezintă Codul universal de etică pentru judecători. Elaborat în 2001 de judecători din întreaga lume și aprobat de Consiliul Social și Economic al Organizației Națiunilor Unite în 2006, codul definește șase valori fundamentale: **independența, imparțialitatea, integritatea, corectitudinea, egalitatea, competența și diligența**. În 2007, Grupul interguvernamental de experți privind consolidarea principiilor de bază ale conduitei judiciare a pregătit un comentariu la Principiile de la Bangalore. Documentul conține numeroase exemple cu explicații detaliate și poate fi consultat la adresa:

www.unodc.org/documents/nigeria/publications/Otherpublications/Commentry_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf.

Codurile de etică profesională pentru judecători, procurori, avocați și mediul academic sugerează principii etice care sunt destul de asemănătoare. Ceea ce este important sunt acțiunile sau inacțiunile specifice care încalcă principiile menționate.

Verificarea integrității etice se concentrează pe găsirea informațiilor despre astfel de încălcări. Așadar, ce trebuie cautat? Să explorăm fiecare criteriu separat.

3.1. Independență

Indicatori de nerespectare a principiului independenței:

- Judecătorul / procurorul / avocatul / profesorul de drept este afiliat partidelor politice, politicianilor și membrilor guvernului
- Judecătorul/procurorul a luat decizii sub influența (intervenției) altei persoane
- Judecătorul/procurorul a luat decizii ilegale, arbitrare sau motivate politic

- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a beneficiat de preferințe nedrepte în cariera profesională
- Judecătorul/procurorul/avocatul a exercitat presiuni asupra colegilor sau asupra altor actori din justiție
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a demonstrat incapacitate de a rezista influențelor nejustificate
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a tolerat practicile ilegale sau comportamentul lipsit de etică al altora

Exemple:

1. Un judecător este văzut luând o cină privată cu un membru influent al Parlamentului, care este cunoscut pentru influența informală asupra sistemului judiciar și de aplicare a legii.
2. Un președinte de instanță instruieste un judecător cu privire la modul în care trebuie să pronunțe o hotărâre pe o anumită cauză.
3. Un profesor de drept semnează o declarație de susținere a unui politician dubios, care oferă sprijin financiar instituției de învățământ în care activează academicianul.

Un procuror nu reușește să asigure o investigație adecvată a unui caz penal privind un funcționar guvernamental de rang înalt care reprezintă un partid politic important. Un judecător este promovată în instanța de apel eludând procedura ordinară și cerințele privind experiența profesională, în timp ce soacra prezidează comisia de numire a judecătorilor.

Sfaturi pentru efectuarea cercetărilor

Verificați dosarul/cererea/google/declarațiile de avere pentru informații despre experiența profesională (date și locuri de muncă) și alte informații relevante.

Surse de informare:

- Site-ul oficial al Consiliului Superior al Magistraturii www.csm.md/ro/ (verificați deciziile comisiei de selecție, ale comisiei de disciplină, ale comisiei de etică, solicitați direct informații);
- Site-ul oficial al Consiliului Superior al Procurorilor: csp.md
- Site-ul oficial al Uniunii Avocaților din Republica Moldova, deciziile Comisiei de etică și disciplină: uam.md/actele-uniunii
- Baza de date a profilurilor judecătorilor: magistrat.md
- Google și alte motoare de căutare
- Instrument de căutare online pentru investigarea actorilor din domeniul justiției: [ipre.md/justitie-pentru-moldova²](http://ipre.md/justitie-pentru-moldova2)
- Registrul hotărârilor judecătorești: instante.justice.md grefă
- Conturi de social media

² NOTĂ: Platforma informatică va fi operațională până la sfârșitul anului 2024.

Investigații jurnalistice Întrebări relevante privind judecătorii și procurorii în exercitiu:

- 1) Cum și când a fost numită o persoană?
- 2) A fost procedura corectă și transparentă la acel moment?
- 3) Numirea s-a bazat pe merit?
- 4) Cine a fost responsabil de numire? Există legături între un judecător/procuror și autoritatea împuternicită să desemneze?
- 5) Un judecător/procuror are un istoric de proceduri disciplinare? Care au fost revendicările? Care au fost rezultatele?

Întrebări relevante privind avocații și profesorii de drept:

- 1) Care sunt relațiile și cunoștințele lor?
- 2) Cine sunt proprietarii și beneficiarii companiilor și unităților la care lucrează?
- 3) Cine sunt partenerii lor de afaceri/partenerii membrilor familiei?

Tabelul 2. Instrumente și sfaturi pentru verificarea companiilor, a legăturilor profesionale și de afaceri	
<ul style="list-style-type: none"> ● Registrul oficial al persoanelor juridice: date.gov.md/home/publicpages ● Baza de date deschisă a persoanelor juridice: www.bizzer.md/entitate/c%c4%83utare?denumirea=j ● Biroul istoricului de creditare: www.infodebit.md ● Baza de date internațională a persoanelor juridice: opencorporates.com ● Date privind serviciile fiscale (datorii, licențe): sfs.md/ro/services-online/route.taxpayer_information, alte informatii relevante despre o companie ● Date oficiale privind datoriile fiscale: date.gov.md/open/company-details ● Date statistice privind companiile: webapp.statistica.md/infoRSF ● Calcularea salariului: salarii.md	<ol style="list-style-type: none"> 1. Indicați toate denumirile relevante (fondatori, membri ai consiliului de administrație, executiv, supraveghetor, beneficiar) ale unei societăți 2. Detaliați istoricul companiei (schimbarea numelui/restructurarea/schimbarea consiliului de administrație și a conducerii) 3. Verificați lista persoanelor indicate (sunt implicate în orice altă companie? în ce calitate? Există și alte legături între societățile/persoanele implicate?) 4. Verificați adresa și telefonul (există vreun birou sau altceva înregistrat la aceeași adresă)? 5. Verificați dacă compania este profitabilă. Are datorii? 6. Verificați toate informațiile financiare disponibile 7. Compania este implicată în activități ilegale (verificați pe Google și registrul hotărârilor judecătorești) 8. Compania a participat vreodată la

<ul style="list-style-type: none"> ● Registrul hotărârilor judecătorești: instante.justice.md	<p>achiziții publice: tender.gov.md/ro/contracte-atribuite</p> <p><i>Este important! Verificați persoanele apropiate, relațiile și afilierile lor de afaceri, locurile de muncă etc.</i></p>
---	---

3.2. Imparțialitate

Indicatori de nerespectare a principiului imparțialității (nepărtinirii):

- Judecătorul/procurorul a luat decizii în favoarea unei anumite persoane în circumstanțe discutabile
  - Judecătorul/procurorul a făcut comentarii publice în favoarea uneia dintre părți
  - Judecătorul a intervenit în sistemul de repartizare a dosarelor
  - Judecătorul a examinat un caz cu întârzieri nejustificate
  - Judecătorul a abuzat de dreptul la concediu de odihnă sau la concediu medical, sau de autorecuzare
1. **Exemple**Judecătorii s-au recuzat dintr-un caz și nu au făcut acest lucru în cazul unui alt dosar, în aceleași circumstanțe
  2. Judecătorul care examinează cauze penale legate de corupție a criticat dur pe Facebook procuratura specială anticorupție
  3. Judecătorul a acordat un interviu comentând un caz aflat în examinarea sa
  4. Judecătorii merg împotriva propriei practici atunci când examinează acuzațiile împotriva copilului unui politician influent

Judecătorul instanței de apel participă la o aniversare închisă a unui judecător al unei instanțe inferioare

Surse de informare:

- Registrul hotărârilor judecătorești: instante.justice.md grefă
- Site-ul oficial al Consiliului Superior al Magistraturii www.csm.md/ro/ (verificați deciziile comisiei de selecție, ale comisiei de disciplină, ale comisiei de etică, solicitați direct informații)
- Site-ul oficial al Consiliului Superior al Procurorilor: csp.md
- Baza de date a profilurilor judecătorilor: magistrat.md
- Google și alte motoare de căutare Instrument de căutare online pentru investigarea actorilor din domeniul justiției: ipre.md/justitie-pentru-moldova
- Conturi de social media
- Investigații jurnalistice

3.3. Corectitudine și integritate

Indicatori de nerespectare a principiului echității și integrității:

- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a furnizat informații false în declarații sau cereri oficiale
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a ascuns autorităților informații relevante
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a încălcat principiul integrității academice, de exemplu, folosind rezultatele activităților academice sau creative ale altcuiva
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a folosit modalități dubioase de a dobândi dreptul de proprietate asupra unor bunuri, de a stabili anumite fapte juridice, de a se sustrage de la plata impozitelor etc.
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a comis încălcări grave ale regulilor de circulație
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a folosit comunicări lipsite de etică cu jurnaliști și alți reprezentanți ai societății
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept nu și-a îndeplinit/a executat necorespunzător angajamentele părintești/familiale
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a diseminat cu bună știință informații false
- Judecătorul/procurorul s-a implicat în comunicări cu membrii unei organizații criminale/teroriste
- Judecătorul/procurorul a primit locuințe atribuite de guvern ca urmare a unui abuz sau a privatizat astfel de bunuri prin următoarele mijloace: a mărit în mod artificial numărul membrilor familiei înregistrați în acesta; s-a înregistrat într-un cămin în timp ce avea locuință proprie; a transferat rudelor proprietatea asupra locuinței proprii; a primit încă unul/două apartamente în același mod; a primit un apartament, l-a privatizat și l-a vândut imediat; a primit un apartament atribuit de guvern și a întreprins acțiuni pentru a-l privatiza, în special, l-a scos din categoria celor atribuite de guvern
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a acționat în mod neetic, nu a raportat comportamentul lipsit de etică al colegilor săi sau a camuflat un astfel de comportament.

Caseta 2.

Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară descriu principiul "integrității" după cum urmează:

"Comportamentul și conduita unui judecător trebuie să reafirme încrederea oamenilor în integritatea sistemului judiciar. Justiția nu trebuie doar făcută, ci trebuie să se vadă că se face".

Aceasta sugerează că judecătorul nu trebuie doar să fie cinstit, ci și să pară că este cinstit. Un judecător are datoria nu numai de a lua o decizie corectă și imparțială, ci și de a o pronunța astfel încât să fie liber de orice suspiciune cu privire la corectitudinea și imparțialitatea sa, precum și cu privire la integritatea judecătorului.

Formula "trebuie să se vadă ce s-a făcut" ne permite să evaluăm hotărârile judecătorești, dacă acestea par a fi corecte și imparțiale pentru un observator rezonabil. Prin urmare, hotărârile judecătorești privind adunările pașnice, patrimoniul cultural sau proprietatea comună, în cazul în care par a fi arbitrare, pot servi drept temei de îndoială rezonabilă cu privire la faptul că un judecător îndeplinește criteriile de integritate .

Exemple

1. Un profesor de drept elaborează o teză (disertație) pentru un politician.
2. Un judecător publică comentarii jignitoare la adresa altora pe pagina sa personală de Facebook.
3. O hotărâre judecătorească dovedește că un procuror nu a oferit sprijin financiar copiilor săi.
4. Un judecător cumpără o mașină de la o terță persoană și indică într-un contract un preț care este de câteva ori mai mic decât prețul real plătit, pentru a plăti impozite mai mici.
5. Un judecător este prins conducând în stare de ebrietate.

Surse de informare:

- Google și alte motoare de căutare
- Instrument de căutare online pentru investigarea actorilor din domeniul justiției : ipre.md/justitie-pentru-moldova
- Rețele de socializare
- Investigații jurnalistice
- Site-urile oficiale ale Consiliului Superior al Magistraturii: www.csm.md/ro/ Consiliului Superior al Procurorilor: csp.md și Uniunii Avocaților: uam.md
- Dosarul oficial și orice alte documente/informații relevante care pot fi solicitate de la instituțiile guvernamentale

Caseta 3. Studiu de caz

Hotărârea nr. din ziua, luna, anul

a Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor

referitor la candidatura lui XXX YYY, candidat la funcția de membru al Consiliului Superior

al Magistraturii În 2021, candidatul, XXX YYY a examinat dosarul intentat de fostul președinte al Curții de Apel Chișinău (ZW) împotriva Decretului Președintelui Republicii Moldova prin care a fost anulat Decretul Președintelui de numire a lui ZW în funcția de președinte al Curții de Apel Chișinău. În conformitate cu decizia candidatului din 31 decembrie 2021, ZW a fost repus în funcția de președinte al Curții de Apel Chișinău. La 16 ianuarie 2022, a fost pronunțată decizia motivată în acest caz. Aceasta putea fi contestată în termen de 30 de zile.

Tatăl candidatului avea o relație de afaceri de lungă durată cu unchiul lui ZW. Candidatul a lucrat ca jurist într-una dintre companiile lor timp de trei luni, în 2011. Candidatul nu s-a recuzat de la examinarea cazului lui ZW.

În urma deciziei, în ianuarie 2022, AB, șeful Direcției Generale a Serviciului de Informații și Securitate, a depus solicitări oficiale către Centrul Național Anticorupție, Procuratura Generală și Consiliului Superior al Magistraturii pentru examinarea acțiunilor candidatului și investigarea potențialelor infracțiuni. Solicitățile au fost obținute de mass-media. Candidatul a făcut următoarele observații publice: *"Am citit plângerea domnului AB. De fapt, consider că această plângere este o intimidare și am subliniat deja că AB are o bogată experiență în intimidarea judecătorilor... Decizia este motivată și nu am văzut pe nimeni să o citească pentru a verifica aberațiile domnilor AB și ST. ... Dacă vrea să vorbească despre uzurparea puterii, să verifice cum ST a numit președinții Curții de Apel prin decret și nu printr-o Hotărâre a CSM, iar dacă asta nu este abuz de putere, atunci nu știu ce este".*

Comisia a declarat că acest candidat a făcut un atac larg împotriva lui AB și a depunerii cererilor sale. Remarcile candidatului cu privire la modul în care AB a gestionat cazul care implică un alt judecător, pe când AB era procuror, precum și remarcile sale despre uzurparea puterii din partea judecătorului ST au fost, de asemenea, lipsite de rezonabilitate și de măsură. Candidatul nu a fost în măsură să explice în ce fel aceste observații au fost relevante pentru faptele sau temeinicia cererii de investigare în privința sa, ci doar că acuzația de uzurpare a autorității împotriva sa a justificat faptul că l-a acuzat pe judecătorul ST de uzurpare a puterii. Comisia nu a fost de acord. Comentariile au fost gratuite și denigratoare, încălcând astfel Codul de etică și conduită profesională a judecătorilor din 2015. Comentariile sale cu privire la presupusa gestionare de către judecătorul ST a numirilor judiciare la CSM au fost, de asemenea, în contradicție cu dispozițiile etice care interzic judecătorilor să comenteze activitatea altor judecători și să discrediteze integritatea profesională și morală a colegilor. Prin urmare, Comisia de evaluare a concluzionat că declarația candidatului a încălcat normele de etică.

3.4. Incoruptibilitate

Indicatori de nerespectare a principiului incoruptibilității

- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept a comis o infracțiune de corupție sau o infracțiune legată de corupție
- Judecătorul/procurorul s-a folosit de statutul său pentru a satisface interesele sale sau ale altor persoane sau acțiunile sau omisiunile sale au permis altor persoane să beneficieze în mod ilegal de statutul său.
- Judecătorul/procurorul a încălcat cerințele de compatibilitate, de exemplu, nu și-a transferat acțiunile la o companie
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept nu a semnalat existența unui conflict de interese și (sau) nu a luat măsuri pentru a-l preveni

Exemple

1. Un judecător a examinat un caz privind interesele de afaceri ale cumnatului său și a decis în favoarea acestuia.
2. Un judecător al instanței de apel a examinat un recurs împotriva unei decizii de primă instanță luată de nepoata sa, menținând decizia, fără a raporta părților conflictul de interese.
3. Un procuror a primit cadou o mașină de la un lider al unui partid politic care este anchetat pentru presupusa corupere a alegătorilor.

Surse de informare:

- Google și alte motoare de căutare
- Instrument de căutare online pentru anchetarea actorilor din domeniul justiției: ipre.md/justitie-pentru-moldova
- Rețele de socializare
- Investigații jurnalistice
- Site-urile oficiale ale Consiliului Superior al Magistraturii: www.csm.md/ro/, Consiliului Superior al Procurorilor: csp.md și Uniunii Avocaților: uam.md
- Dosarul oficial și orice alte documente/informații relevante care pot fi solicitate instituțiilor guvernamentale
- Registrul hotărârilor judecătorești: instante.justice.md grefă

3.5. Profesionalism și competență

Indicatori de nerespectare a principiului profesionalismului și competenței:

- Comportamentul judecătorului/procurorului a condus la încălcarea gravă a normelor de procedură și (sau) la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale (acest lucru poate

fi evidențiat prin hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, decizii ale instanțelor superioare, hotărâri ale instanțelor speciale, sancțiuni disciplinare, caracterul evident al încălcărilor)

- Judecătorul s-a abătut în mod substanțial și fără temei de la propria jurisprudență anterioară, iar o astfel de abatere a dus la luarea unei decizii ilegale
- Judecătorul/procurorul/avocatul/profesorul de drept practica executarea vădit neglijentă a documentelor
- Judecătorul a ignorat jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului
- Judecătorul a încălcat principiul publicității și al transparenței
- Judecătorul/procurorul a practicat întârzieri birocratice; ca urmare, au fost ratate termene rezonabile care au permis cuiva să se sustragă de la răspundere

Exemple

1. Judecătorul emite în mod sistematic decizii cu numeroase greșeli de scriere, greșeli de ortografie, cu denumiri eronate ale părților în cauză și cu trimiteri la norme legislative greșite.
2. Judecătorul nu examinează la timp un caz privind conducerea în stare de ebrietate, permițând unui infractor să se sustragă de la răspundere.
3. Judecătorul a interzis o ședință a unui partid de opoziție, fără a oferi nicio motivare.
4. Judecătorul refuză în mod repetat să facă dreptate unei persoane, după ce CtEDO s-a pronunțat în mod explicit cu privire la încălcarea dreptului persoanei la un proces echitabil.

Surse de informare:

- Site-urile oficiale ale Consiliului Superior al Magistraturii: www.csm.md/ro/ Consiliului Superior al Procurorilor: csp.md și Uniunii Avocaților: uam.md
- Dosarul oficial și orice alte documente/informații relevante care pot fi solicitate de la instituțiile guvernamentale,
- Instrument de căutare online pentru investigarea actorilor din domeniul justiției: ipre.md/justitie-pentru-moldova,
- Registrul hotărârilor judecătorești: instance.justice.md
- Rețele de socializare,
- Baza de date a profilurilor judecătorilor: magistrat.md,
- Google și alte motoare de căutare.

Caseta 4. Studiu de caz

Hotărârea nr. din data, luna, anul

a Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor

cu privire la candidatura lui XXX YYY, candidat la funcția de membru al Consiliului Superior al Procurorilor

Comisia Independentă de evaluare a constatat că XXX YYYY nu a respectat criteriile de integritate etică din cauza încălcării eticii privind investigarea unui caz penal de presupus viol.

În aprilie 2015, Secția de Investigații infracțiuni a unui Inspectorat de poliție a înregistrat o plângere din partea unei femei care susținea că fiica sa a fost victima unei serii de violuri. Cu toate acestea, procuratura, în urma unei anchete prealabile anchetei, a dispus să nu înceapă urmărirea penală. În luna decembrie a aceluiași an, procurorul superior a trimis cazul înapoi pentru investigații suplimentare. La 4 mai 2016, la propunerea Secției de Investigații infracțiuni a Inspectoratului de poliție, candidatul a dispus respingerea inițierii urmăririi penale a presupusului viol. Comisia de evaluare a examinat cu atenție faptele, cadrul legislativ și a efectuat câteva runde de întrebări cu candidatul. Pe scurt, Comisia a constatat că ordinul candidatului din 4 mai 2016 a fost adoptat fără a fi întreprinse unele măsuri critice de investigare, cum ar fi interogarea fraților și a unei rude apropiate. Totodată, Comisia a observat că ordinul nu a fost suficient de motivat pentru a "reasigura un public îngrijorat că statul de drept a fost respectat".

Astfel, în circumstanțele cauzei, candidatul a încălcat grav normele de etică și conduită profesională ale procurorilor și a comis inacțiuni inexplicabile din punctul de vedere al unui jurist profesionist și al unui observator imparțial.

IV. VERIFICAREA INTEGRITĂȚII FINANCIARE

Legea nr. 26/2022, Legea 252/2023 și Legea nr. 65/2023 indică faptul că, pentru evaluarea integrității financiare, comisia de evaluare verifică:

- a) respectarea de către subiect a regimului fiscal privind achitarea impozitelor pentru utilizarea mijloacelor bănești și a veniturilor obținute din proprietatea detinută, precum și a veniturilor impozabile și plata taxelor de import și export;
- b) respectarea de către subiect a regimului juridic de declarare a bunurilor și intereselor personale;
- c) modul utilizat de subiect sau de persoanele apropiate acestuia pentru dobândirea bunurilor pe care le dețin sau le posedă, precum și cheltuielile pentru întreținerea acestor bunuri;
- d) sursele de venit ale subiectului și, după caz, ale persoanelor apropiate acestuia;
- e) existența oricăror contracte de împrumut, credit, leasing, asigurare sau alte contracte care pot genera beneficii financiare, în cazul în care subiectul, persoanele apropiate acestuia sau persoana juridică, care sunt beneficiari efectivi, sunt părți contractante;
- f) existența unor donații, în cazul în care subiectul sau persoanele apropiate acestuia au calitatea de finanțator sau donator;
- g) Alte aspecte relevante pentru clarificarea originii și justificarea averii subiectului.

Există trei întrebări principale la care trebuie să se răspundă atunci când se efectuează o verificare a integrității financiare:

- Sunt declarate TOATE bunurile?
- Valoarea declarată este corectă (corespunde prețurilor pieței)?
- Stilul de viață corespunde venitului oficial?

Iată un algoritm pentru efectuarea verificării integrității financiare:

1. Verificați declarațiile de avere pe: portal-declaratii.ani.md
2. Examinați cu atenție declarațiile de la cele mai vechi la cele mai recente, acordați atenție modificărilor în ceea ce privește bunurile mobile și imobile
3. Verificați registrele de stat și alte baze de date pentru a confirma posesia / colecta informații suplimentare / găsi articole nedeclarate.

Important! Verificați paginile de socializare ale subiectului și ale soțului / soției și copiilor acestuia, în special conturile lor Instagram; copiii sunt de obicei mai puțin precauți și postează mai multe informații). La ce să te uiți pe Instagram: geolocațiile și frecvența de utilizare, asemănările interioare ale fotografiilor și orice detalii remarcabile care ar putea fi comparate cu datele disponibile public sau cu hărțile Google.

4. Comparați valoarea declarată cu prețurile pieței

Tabelul 3. Instrumente și sfaturi pentru evaluarea valorii vehiculelor și a bunurilor imobile

Surse	Sfaturi
<ul style="list-style-type: none"> ● Declarații de avere: portal-declaratii.ani.md/ ● Registre de stat (imobile, cadastru, proprietari de automobile, proprietari de afaceri, hotărâri judecătorești) ● Date de la autoritățile fiscale ● Procură ● Alte registre și baze de date ● Informații publice ● Rețele de socializare ● Hărți Google 	<p>Comparați prețurile declarate cu piața</p> <ul style="list-style-type: none"> - motors.md, www.sauto.md, 999.md/ro prețurile curente pentru automobilele second-hand - www.autoprodazha.com/archive prețurile pentru automobilele second-hand la data cumpărării - korter.md/, moldova.realignro.com/, hometer.md, md.agentiz.com/, accesimobil.md/en/apartments-for-sale pentru apartamente, terenuri, cabane și alte bunuri imobiliare <p>*www.bnm.md/en/content/official-exchange-rates convertiți prețurile în funcție de cursul de la data cumpărării</p>

5. Efectuați o analiză a fluxului de numerar de intrare și ieșire

Fluxurile de numerar primite: salarii, onorarii venituri, cadouri primite în bani, câștiguri primite neașteptat, moșteniri în bani, economii bancare și în numerar la începutul perioadei, toate celelalte fluxuri de numerar primite, cum ar fi împrumuturile primite de la creditori sau împrumuturile rambursate de debitori.

Fluxuri de numerar de ieșire: cheltuieli cu active, cum ar fi bunuri imobiliare, vehicule, obiecte prețioase, acțiuni etc. sau cu elemente imateriale, cum ar fi vacanțe, nunți, taxe școlare, împrumuturi acordate unui debitor sau împrumuturi rambursate unui creditor, cheltuieli de consum pentru populație, economii bancare și în numerar la sfârșitul perioadei.

Tabelul 4. Grafic de analiză a fluxurilor de numerar de intrare și ieșire

Anul calendaristic (sau orice altă perioadă)	
<p>Fluxul de numerar încasat Venituri plus alte fluxuri de numerar care sporesc mijloacele financiare (lichidități) pe care declarantul poate dispune</p>	<p>Fluxul de numerar de ieșire Cheltuieli plus alte modalități prin care declarantul își cheltuie/investește mijloacele sale financiare (lichidități)</p>
<p>(B) soldul de numerar transferat al persoanei și al partenerului său din anul calendaristic precedent</p>	<p>(D) orice cheltuieli, inclusiv, dar fără a se limita la, acestea, cheltuieli de întreținere, cheltuieli de călătorie, rambursări ipotecare</p>

(C) venitul anual al persoanei și al partenerului său, generat în cursul anului calendaristic de raportare, justificat prin documente legale/oficiale;	(A) soldul economiilor în numerar la sfârșitul unui anumit an calendaristic;
Dacă subtotalul ieșirilor (A+D) > subtotalul veniturilor (B+C), atunci există venituri nedecarate/fluxuri inexplicabile de numerar	

Tabelul 5. Exemplu

Anul calendaristic 2022	
Fluxul de numerar încasat	Fluxul de numerar de ieșire
20.000 USD în cont bancar	Achiziționarea unui automobil în valoare de 750 000 MDL (38 265 USD) USD 135*12= 1,620 (costul minim al vieții) SAU 190*12=2,280 USD (cheltuieli de consum)
814,600 MDL salariu (~ USD 41,500) Automobil vândut în valoare de 124.000 MDL (~ 6.500 USD)	20.000 USD în cont bancar 8.000 EUR în cont bancar (~8.400 USD)
Total: 68.000 USD	Total: 68.945 USD
Ieșiri (68.945) > Intrări (68.000) există un flux de numerar inexplicabil	

V. PREGATIREA RAPORTULUI DE VERIFICARE A INTEGRITAȚII

Raportul de verificare a integrității este un document care prezintă rezultatele cercetării. Acesta trebuie să conțină prezentarea unor fapte care indică presupusa nerespectare de către persoană a criteriilor de integritate etică și/sau financiară. Acesta trebuie să fie succint și să conțină toate detaliile relevante.

Dovezile colectate reprezintă o parte esențială a raportului de verificare a integrității și pot fi prezentate sub formă de linkuri, capturi de ecran și documente atașate. Este important ca din raport să reiasă clar de ce comportamentul, acțiunile sau inacțiunile subiectului constituie o încălcare a criteriilor de integritate.

Nu este necesar să se includă toate informațiile colectate în procesul de cercetare, deoarece raportul ar trebui să se concentreze asupra principalelor constatări și dovezi care să le susțină.

Formularea trebuie să fie simplă și concisă. **Exemplul 1.**

Potrivit declarației de avere, în 2016, subiectul a procurat un automobil, un Toyota Avensis fabricat în 2014, la prețul declarat de 180.000 de lei (8.000 de euro). În 2017, subiectul a cumpărat o suprafață de 62 mp. apartament în Chișinău la un preț declarat de 950.000 MDL (43.000 EUR).

Potrivit datelor biografice, în perioada 2013-2019, subiectul a activat în calitate de asistent judiciar la Curtea de Apel Chișinău. Conform informației parvenite de la instanța de judecată la solicitarea informațiilor publice (anexa), salariul anual al subiectului în anul 2013 a constituit 132.000 lei; în 2014 - 158.000 lei; în 2015 - 165.000 lei; în anul 2016 - 184.000 lei, iar în anul 2017 - 212.000 lei. Soția subiectului a lucrat în calitate de secretară la Curtea de Apel Chișinău până în 2015, când a născut copilul și și-a luat concediu de maternitate.

Există o îndoială rezonabilă că subiectul ar fi putut achiziționa un automobil și un apartament cu o valoare combinată de 1.130.000 de lei, ceea ce depășește veniturile sale oficiale în perioada 2013-2017.

În plus, potrivit unui site specializat în cumpărarea și vânzarea de mașini second-hand, în 2016 prețul de piață pentru o Toyota Avensis din 2014 a fost de 18.000-22.000 de euro (link-uri). Astfel, există o îndoială rezonabilă că prețul declarat de un subiect este corect.

Exemplul 2.

Potrivit registrului hotărârilor judecătorești, subiectul a luat în mod sistematic decizii în timp ce nu era în funcție.

În special, conform deciziei în dosarul nr. 311/5o26 din 4 ianuarie 2019, subiectul a decis să amâne examinarea unui caz (link). Cu toate acestea, fotografiile postate pe Instagram de cei doi copii ai subiectului în perioada cuprinsă între 31 decembrie 2018 și 8 ianuarie 2019 denotă faptul că a fost în vacanță în Maldive (capturi de ecran cu etichete de loc și dată atașate).

Potrivit postării subiectului de pe Facebook (link) și a știrilor oficiale de pe site-ul Curții (link), în perioada 15-22 aprilie 2019, aceasta a participat la o conferință organizată de Asociația Judecătorilor Administrativi Europeni la Madrid, Spania. Cu toate acestea, potrivit registrului instanței, în perioada respectivă subiectul a emis cinci decizii - la 15 aprilie - în dosarul nr. 423/22/31 (link), la 15 aprilie - în dosarul nr. 42/22o (link), la 17 aprilie - în dosarul nr. 3783/21/21 (link), la 18 aprilie - în dosarul nr. 558/11k (link) și la 20 aprilie - în dosarul nr. 032/15 (link).

VI. LIBERTATEA DE INFORMARE CA INSTRUMENT DE COLECTARE A INFORMAȚIILOR

6.1. Context

Noua Lege privind accesul la informațiile de interes public (LAIP) a fost adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 9 iunie 2023 și a intrat în vigoare la 8 ianuarie 2024. Proiectul de lege înlocuiește Legea nr. 982/2000 privind accesul la informație (LAI).

Această secțiune ilustrează modul în care LAIP nu poate fi utilizată pentru a obține informații relevante pentru investigațiile jurnalistice legate de procesul de verificare, precum și în cazurile de corupție. Aceasta va oferi etapele-cheie ale procedurii de accesare a informațiilor, precum și sugestii și instrucțiuni privind modul în care acest instrument poate deveni mai eficient în practică.

6.2. Ce fel de informații ar putea fi solicitate pentru verificările de integritate?

În cazul în care datele necesare pentru finalizarea verificărilor de integritate nu sunt disponibile publicului, acestea pot fi obținute prin solicitări de informații publice depuse structurilor publice relevante, în conformitate cu LAIP. LAIP conține cea mai largă definiție posibilă a informațiilor publice (informații de interes public), deținute de furnizorii relevanți de informații, în principal de autorități publice, indiferent de suportul de stocare. Acesta include:

- documente scrise pe suport de hârtie sau în format electronic
- înregistrări audio
- înregistrări video
- imagini
- hărți
- informații înregistrate în orice alt format disponibil din punct de vedere tehnic

Caseta de mai jos prezintă informațiile deosebit de relevante pentru verificările de integritate care ar putea fi solicitate în temeiul LAIP: **Caseta 5. Informații referitoare la integritate cu privire la actorii din domeniul justiției care ar putea fi solicitate în cadrul solicitărilor de informații publice**

- Date privind sancțiunile și procedurile disciplinare
- Date privind orice procedură judiciară împotriva persoanei în cauză, inclusiv materiale din aceste proceduri
- Cifrele privind salariile, inclusiv primele, beneficiile și indemnizațiile primite
- Date privind experiența profesională
- Date privind orice subvenții primite din fonduri publice
- Date bancare
- Date privind proprietățile, inclusiv date privind tranzacțiile

Definiția largă a informațiilor de interes public nu garantează accesul nelimitat, deoarece LAIP include anumite restricții.

- *Restricții bazate pe legi speciale*

LAIP indică în mod clar că dispozițiile sale nu afectează reglementările specifice privind accesul la informațiile de interes public, care sunt cuprinse în alte proiecte de lege. Prin urmare, limitările stabilite de alte legi rămân în vigoare, sunt pe deplin aplicabile *ca lex specialis* LAIP și continuă să ofere temei juridic pentru restricționarea accesului la informații.

Sistemul juridic al Republicii Moldova conține mai multe regimuri speciale de restricționare a accesului la informație care vor avea o relevanță deosebită în contextul colectării informației pentru investigațiile jurnalistice. Următoarele trebuie luate în considerare în mod special:

(1) Regimul secretului de stat stabilit prin Legea nr. 245/2008 privind secretul de stat. Acest proiect de lege stabilește cadrul legal pentru protecția secretului de stat în vederea asigurării intereselor și/sau securității Republicii Moldova. Acesta indică categoriile de informații, care sunt considerate secrete de stat.

(2) Regimul secretului bancar prevăzut de Legea 202/2017 privind activitatea bancară. Noțiunea de secret bancar se referă la toate faptele, datele și informațiile aferente activității băncii, precum și la orice fapte, date sau informații de care dispune banca, referitoare la o persoană, bunuri, activitate, afaceri, relații personale sau de afaceri ale clienților băncii, sau la informația aferentă conturilor clienților (solduri, tranzacții, operațiuni în curs), tranzacțiile încheiate de clienți, precum și alte informații despre clienții care au ajuns la cunoștința băncii.

În principiu, băncile nu pot dezvălui niciunei persoane fizice nicio informație care intră în categoria secretului bancar. Aceste informații, în anumite condiții specifice, ar putea fi împărtășite cu autoritățile publice relevante, în special în contextul activităților lor de investigare. În plus, persoanele și structurile abilitate să solicite și să primească informațiile ce constituie secret bancar sunt obligate să păstreze confidențialitatea și le pot utiliza numai în scopul pentru care le-au solicitat sau le-au fost furnizate, în conformitate cu legea. Aceștia sunt obligați să nu furnizeze sau să dezvăluie informațiile către terți, cu excepția cazurilor de executare a obligațiilor prevăzute de lege.

În unele cazuri, legile speciale nu restricționează accesul la informații specifice, ci stabilesc un regim ad-hoc de acces. Aceasta include, de exemplu, accesul la datele din registrul cadastral, care este gestionat de Agenția Servicii Publice, în conformitate cu Legea 1543/1998 privind cadastrul bunurilor imobile.

În principiu, informația despre drepturile înregistrate în cadastrul bunurilor imobile este furnizată contra cost. În al doilea rând, datele privind numărul de identificare de stat (IDNP), data nașterii și domiciliul persoanei fizice, indicate în cadastru, ar putea fi partajate doar solicitantului care justifică scopul prelucrării datelor cu caracter personal, în conformitate cu Legea 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În plus, informațiile sistematizate privind bunurile imobile asupra cărora o persoană deține drepturi de proprietate ar putea fi comunicate numai organelor enumerate exhaustiv, în principal autorităților publice.

Atunci când solicităm accesul la informații care intră sub incidența oricăruia dintre regimurile speciale, trebuie să fim conștienți de faptul că motivele eliberării acestora vor fi luate în considerare, în conformitate cu aceste reglementări și proceduri speciale reglementate de aceste legi. În cazul în care se stabilesc temeiuri de restricționare a accesului la informații,

decizia de respingere a accesului la informații, în baza LAIP, va fi emisă de către furnizorul respectiv de informații.

Restricții în temeiul articolului 8 alineatul (1) din LAIP

LAIP stabilește, de asemenea, propria listă de motive pentru limitarea accesului la informații. Aceasta se va aplica ori de câte ori nu există o reglementare specială care să reglementeze accesul la un anumit tip de informații. În astfel de cazuri, furnizorul de informații poate refuza accesul la informații, ori de câte ori divulgarea acestora ar aduce atingere oricăruia dintre următoarele interese și valori:

- siguranța publică
- relații internaționale
- prevenirea sau descoperirea infracțiunilor sau a delictelor desfășurarea anchetei penale desfășurarea procedurii administrative sau judiciare
- protecția datelor cu caracter personal
- drepturi de proprietate intelectuală
- secretul comercial

Este esențial să subliniem faptul că potențialele prejudicii aduse oricăruia dintre interesele și valorile enumerate mai sus nu oferă încă o justificare suficientă pentru restricționarea accesului la informații. Pentru a aplica restricția, furnizorul de informații trebuie să ia în considerare beneficiile potențiale pentru interesul public asociate divulgării informațiilor (testul de proporționalitate). Numai în cazul în care prejudiciul cauzat de divulgare este mai mare decât beneficiul pentru interesul public legat de comunicarea informațiilor, restricționarea accesului este justificată.

În acest context, LAIP enumeră motivele pentru care prevalează interesul public, legitimând divulgarea, indiferent de prejudiciul potențial adus oricăruia dintre interesele prevăzute la articolul 8 alineatul (1) din LAIP. În conformitate cu articolul 9 alineatul (3), interesul public prevalează în cazul în care informațiile vor contribui la:

- divulgarea încălcărilor grave sau colective ale drepturilor și libertăților omului și ale dreptului internațional umanitar;
- divulgarea unor acte de corupție sau a actelor conexe;
- divulgarea potențialelor conflicte de interese;
- divulgarea achizițiilor publice ilegale sau a cheltuielilor ilegale din bugetele publice;
- prevenirea și divulgarea amenințărilor grave la adresa vieții sau sănătății persoanelor;
- prevenirea și divulgarea daunelor aduse mediului;
- înțelegerea unor probleme pentru care se elaborează politici publice sau se organizează consultări publice;
- asigurarea unui tratament egal în fața legii.

În plus, LAIP introduce o regulă specială care limitează posibilitatea de a restricționa accesul la anumite categorii de date cu caracter personal deținute de furnizorii de informații. În timp ce protecția datelor cu caracter personal servește drept unul dintre motivele majore pentru potențialele restricții în accesul la informații, LAIP garantează în mod explicit accesul public la activitatea profesională a agenților publici, inclusiv (dar fără a se limita la):

- nume și prenume
- funcționa
- studii
- experiență profesională
- remunerarea
- conflicte de interese
- sancțiuni disciplinare nestinse

Acest regim special de transparență se aplică agentului public și datelor cu caracter personal referitoare la activitatea sa profesională. Ambele noțiuni trebuie definite în conformitate cu Legea nr. 82/2017 privind integritatea, care definește un agent public ca fiind: o persoană angajată într-o entitate publică și care exercită o funcție publică; o funcție publică cu statut special; o funcție de demnitate publică (astfel cum este definită de Legea nr. 199/2010); o persoană angajată în biroul persoanei cu funcție de demnitate publică sau care prestează servicii de interes public și un ales local. Activitatea profesională a agenților publici se referă la exercitarea de către aceștia a atribuțiilor de serviciu (drepturi și obligații) în modul prevăzut de actele legislative, normative și departamentale care reglementează activitatea entităților publice în cadrul cărora sunt angajați.

Este clar că actorii din domeniul justiției - judecători, procurori, asistenți juridici și alți membri ai personalului din cadrul organelor de justiție - se încadrează în definiția agenților publici.

Catalogul datelor cu caracter personal enumerate mai sus servește doar ca o listă exemplificativă și ar putea fi extins în continuare pentru a include toate celelalte categorii de informații referitoare la activitatea profesională a agenților publici. Majoritatea acestor categorii de date sunt formulate clar, dar unele dintre ele necesită explicații suplimentare. În special, informațiile privind remunerarea acoperă atât salariul total, cât și bonusurile, indemnizațiile și adaosurile.

Este important de menționat că acest regim se aplică doar pentru obținerea datelor cu caracter personal legate de activitatea profesională a agenților publici. Legătura dintre informațiile specifice și activitatea profesională ar putea fi stabilită în următoarele circumstanțe:

- Datele solicitate sunt legate de îndeplinirea atribuțiilor agenților publici în calitatea lor oficială;

Datele solicitate sunt necesare pentru a verifica dacă agentul public este apt pentru exercitarea funcției și/sau dacă îndeplinește cerințele formale pentru numirea în

funcție; Datele solicitate au o legătură clară cu evaluarea integrității agenților publici, așa cum este necesar pentru funcția publică pe care o ocupă. În cazul datelor cu caracter personal ale persoanelor fizice, altele decât agenții publici, sau al datelor agenților publici care nu au legătură cu activitatea lor profesională, se aplică regimul standard. Aceasta înseamnă că furnizorul de informații va trebui să evalueze prejudiciul asociat cu divulgarea și să îl contrapună cu beneficiul eliberării informațiilor în interes public. Decizia finală ar trebui luată în urma acestui exercițiu.

LAIP nu stabilește o restricție absolută a accesului la datele cu caracter personal ale altor persoane decât agenții publici. Deși protecția dreptului la viață privată, prin protecția datelor cu caracter personal, este o obligație a furnizorilor de informații, întotdeauna ar trebui să se ia în considerare potențialele beneficii pentru interesul public legate de divulgarea informațiilor.

6.3. Cum se pot solicita informații?

În plus, chiar și în cazul în care accesul la datele cu caracter personal în baza LAIP este refuzat, solicitantul poate iniția totuși o procedură de accesare a acestora, în conformitate cu Legea 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În acest caz, solicitantul va fi obligat să demonstreze interesul legitim.

Cererea de acces la informații specifice ar trebui depusă furnizorului relevant de informații. LAIP stabilește trei canale pentru depunerea unei cereri:

- transmiterea electronică
- depunerea în scris (inclusiv trimiterea prin poștă)
- adresarea verbală (direct sau prin telefon)

Solicitările verbale au o relevanță minoră aici și nu vor fi discutate în continuare, având în vedere că nu reprezintă un canal eficient de obținere a informațiilor necesare pentru investigațiile jurnalistice.

De cele mai multe ori, solicitările vor fi transmise online. LAIP garantează în mod explicit că solicitările trimise în format electronic nu trebuie neapărat să îndeplinească cerințele legale stabilite pentru documentele electronice. În special, solicitantului nu i se poate solicita nicio semnătură digitală. În plus, este posibilă utilizarea site-urilor web, cum ar fi <https://vreauinfo.md/>, ca intermediar pentru a comunica cu furnizorii de informații.

Cerințele formale sunt minime. Solicitățile trebuie să conțină următoarele elemente obligatorii:

- numele și prenumele sau numele solicitantului (cerința de a furniza numele și prenumele solicitantului înseamnă că cererile anonime ar putea fi lăsate fără examinare de către furnizorii de informații);
- adresa poștală și adresa de e-mail a solicitanților, în cazul în care solicită un răspuns electronic;
- numele furnizorului de informații;

- specificarea faptului că informațiile solicitate sunt de interes public, cu detalii suficiente și concludente pentru a permite identificarea acestora de către furnizorul de informații.

De asemenea, se recomandă specificarea modalității în care solicitantul ar dori să primească informațiile solicitate, inclusiv:

- Furnizarea documentelor sau informațiilor înregistrate în altă formă prin mijloace de comunicare electronică, utilizând adresa de e-mail a solicitantului;
- Primirea informațiilor pe suport de hârtie trimise prin poștă;
- Permitea solicitantului să consulte documentele sau alte materiale în biroul furnizorului de informații.

LAIP prevede în mod explicit că solicitanții nu sunt obligați să justifice cererea sau să o semneze. Cu toate acestea, cererea ar trebui să fie cât mai specifică posibil pentru a permite furnizorilor să identifice informațiile relevante. Solicitanții vor fi informați cu privire la eventualele deficiențe ale cererilor lor și vor avea la dispoziție cel puțin 5 zile lucrătoare pentru a le elimina. În cazul în care nu se specifică informațiile solicitate, cererea ar putea rămâne neexaminată.

6.4. Obținerea informațiilor

Odată ce cererea este înregistrată de către furnizorul de informații, acesta are la dispoziție 10 zile (calendaristice) pentru a o soluționa. Acest termen ar putea fi de maximum 7 zile în cazul în care cererea este complexă sau se solicită un volum mare de informații, ceea ce necesită timp suplimentar de procesare. Prelungirea este efectivă numai dacă solicitantul este informat în scris despre aceasta, în termenul de bază. Termenul maxim de 17 zile pentru prelucrarea cererilor de informații publice în Moldova este unul dintre cele mai scurte din Europa. Atunci când furnizorul de informații decide că nu există motive pentru restricționarea accesului la informațiile solicitate, acesta trebuie să le furnizeze și să soluționeze cazul în termenul legal. În principiu, informațiile ar trebui comunicate solicitantului așa cum se indică în cererea acestora. Cu toate acestea, există patru excepții:

- Informațiile sunt disponibile pe internet și pot fi comunicate solicitantului printr-o trimitere la pagina web relevantă. Atunci când informează cu privire la link, furnizorul de informații ar trebui să se asigure că linkul direcționează exact către site-ul web care conține informațiile solicitate, nu doar către pagina principală a furnizorului de informații;
- Furnizorul de informații nu dispune de capacitățile tehnice necesare pentru a converti informațiile în forma solicitată;
- Conversia informațiilor în formatul solicitat implică un volum excesiv de muncă (de exemplu, mai multe ore de lucru ale unui angajat), ceea ce ar afecta funcționalitatea obișnuită a furnizorului de informații;
- Comunicarea informației în forma solicitată nu este posibilă din cauza restricțiilor legale sau a prevederilor normative care stabilesc o altă modalitate de furnizare a informației solicitate.

În principiu, comunicarea informațiilor de interes public este gratuită, deși se aplică unele excepții, conform tabelului de mai jos.

Tabelul 6. Taxe pentru comunicarea informațiilor de interes public

MOD DE COMUNICARE	TAXĂ
Format electronic	Fără taxă
Copie pe support de hârtie (trimiterea informațiilor prin poștă)	Taxă: 1 leu/pagină (peste 20 pagini)
Copie pe support de hârtie Eliberarea informațiilor în incinta furnizorului de informații	Taxă: 1 leu/pagină (peste 20 pagini)
Examinarea informațiilor la sediul furnizorului de informații	Fără taxă

6.5. Refuzul și respingerea cererii

Există două forme juridice în care cererea poate fi respinsă. Furnizorii de informații au motive formale să o respingă dacă:

- Furnizorul de informații nu deține informațiile solicitate, nu știe dacă acestea se află în posesia unui alt furnizor de informații și nu există circumstanțe pentru redirectionare;
- Furnizorul de informații a răspuns deja solicitării aceleiași persoane referitoare la același conținut.

Respingerea totală sau parțială a cererii trebuie motivată în scris și comunicată solicitantului în termenul legal pentru soluționarea cererii (10 + 7 zile).

În cazul refuzului cererii, furnizorii de informații urmează procedura stabilită. Aceștia sunt obligați să emită un act de respingere în scris, care să detalieze elementele necesare în actele administrative individuale reglementate de Codul administrativ, inclusiv:

- numele furnizorului de informații;
- numele și prenumele solicitantului;
- data emiterii actului de refuz;
- temeiul și motivarea refuzului, în conformitate cu art. 8;
- modalitatea de contestare a refuzului (denumirea și adresa instanței, precum și termenul de contestare);
- numele, prenumele și semnătura olografă/electronică a administratorului furnizorului de informații sau a altei persoane autorizate de administrator sau prin lege să emită refuzul.

Motivul respingerii este elemental-cheie și ar trebui să conțină cel puțin:

- descrierea conținutului cererii;
- descrierea interesului care justifică restricția privind accesul la informații, astfel cum este indicat la articolul 8 alineatul (1) din LAIP sau trimiterea la restricțiile privind accesul la informații, așa cum sunt stabilite în legea specială;
- Descrierea rezultatelor testului de proporționalitate efectuat în conformitate cu articolul 9 din LAIP [cu privire la oricare dintre interesele stabilite la articolul 8 alineatul 1 din LAIP].
- Concluzia.

6.6. Căile de atac disponibile împotriva refuzului sau respingerii accesului la informații

LAIP a introdus o procedură simplificată de contestare a actelor furnizorilor de informații și permite solicitanților să lanseze un litigiu administrativ în cazul în care sunt nemulțumiți de modul în care a fost tratată cererea lor. Contenciosul administrativ poate fi inițiat în cazul oricărei forme de încălcare a dreptului la informare, inclusiv:

- neînregistrarea cererii de informații de interes public;

- cererea este respinsă;
- refuzul de a comunica informații de interes public;
- lipsa unui răspuns la cerere în termenul legal (tăcere administrativă);
- comunicarea de informații incomplete, inexacte sau conțin informații irelevante;
- impunerea nejustificată a unei taxe pentru accesul la informații;
- nepublicarea proactivă a informațiilor de interes public în conformitate cu articolul 10 din LAIP.

Solicitanții au la dispoziție 30 de zile pentru a lansa litigiul. În caz de refuz sau de respingere, zilele se calculează din ziua comunicării deciziei. Depunerea plângerii în instanță este supusă taxei de timbru de 200 lei. Din păcate, în conformitate cu noua Lege 213/2023 privind taxele de stat, taxa de timbru nu este supusă returnării, chiar dacă solicitantul câștigă procesul.

Odată ce cauza se află în contenciosul administrativ, instanța ar trebui să o soluționeze, printr-o procedură scrisă, în termen de 3 luni. În cazul în care există motive rezonabile, judecătorul, printr-o încheiere motivată, poate prelungi perioada de judecată a cauzei cu cel mult 3 luni.

În cazul în care instanța constată încălcări ale dreptului la informare, aceasta are la dispoziție o gamă largă de măsuri. În special, aceasta poate dispune furnizorului de informații să comunice informațiile solicitate. Cu toate acestea, Comisia poate, de asemenea, să impună sancțiuni financiare furnizorului de informații într-o serie de cazuri:

- nepublicarea informațiilor de interes public prevăzute la articolul 10 din LAIP;
- comunicarea incompletă a informațiilor de interes public;
- solicitarea ilegală de plăți pentru comunicarea informațiilor de interes public;
- Respingerea sau redirectionarea nefondată a cererii;
- Refuzul nejustificat de a comunica informațiile de interes public.

VII. PRELUCRAREA INFORMAȚIILOR – GESTIONAREA RISCURILOR JURIDICE

Odată ce informațiile relevante sunt primite (prin intermediul unei solicitări de informații publice sau din alte surse), este deosebit de important ca acestea să fie tratate în conformitate cu legea, în special în ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal. Acest lucru este esențial pentru reducerea riscurilor juridice, inclusiv a riscului unei potențiale răspunderi pentru încălcarea normelor de protecție a datelor cu caracter personal.

În acest context, ar trebui luate în considerare normele stabilite de Legea 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal. Începând cu ianuarie 2024, procesul legislativ privind noul proiect de lege care reglementează acest domeniu este în curs de desfășurare. Odată aprobat, acesta va adopta Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului European din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE a Uniunii Europene (Regulamentul general privind protecția datelor, RGPD). Prin urmare, analiza de mai jos se bazează în principal pe regulile stabilite de RGPD. Utilizarea datelor cu caracter personal obținute în cadrul investigațiilor jurnalistice este considerată o formă de prelucrare a datelor cu caracter personal. Noțiunea implică o gamă largă de acțiuni legate de datele cu caracter personal, inclusiv orice operațiune sau serie de operațiuni efectuate asupra datelor cu caracter personal prin mijloace automate sau neautomatizate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, păstrarea, restaurarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau în alt mod, alăturarea sau combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea. În principiu, prelucrarea datelor cu caracter personal poate fi efectuată numai cu consimțământul persoanelor în cauză. Consimțământul acestora nu este necesar decât în cazurile enumerate exhaustiv de Legea 133/2011, inclusiv:

- Executarea unui contract la care persoanele vizate de datele cu caracter personal sunt parte sau pentru a lua anumite măsuri înainte de încheierea contractului, la cererea acestora;
  - Îndeplinirea unei obligații care îi revine operatorului, în conformitate cu legea;
  - Protejarea vieții, a integrității fizice sau a sănătății persoanelor vizate de datele cu caracter personal;
  - Îndeplinirea unor atribuții de interes public sau care rezultă din exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este investit operatorul sau terțul căruia îi sunt dezvăluite datele cu caracter personal;
  - Un interes legitim al operatorului sau al terțului căruia îi sunt dezvăluite datele cu caracter personal, cu condiția ca acest interes să nu aducă atingere intereselor sau drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei vizate de datele cu caracter personal;
  - Efectuarea auditului public extern;
  - În scopuri de cercetare statistică, istorică sau științifică, cu condiția ca datele cu caracter personal să rămână anonime pe toată durata prelucrării;

Schimbul de date în condițiile legislației în vigoare privind schimbul de date și interoperabilitatea. Cu toate acestea, în contextul investigațiilor jurnalistice, se aplică un alt regim special pentru prelucrarea datelor cu caracter personal, fără consimțământ. Așa-numita excepție jurnalistică prevede că prelucrarea datelor cu caracter personal în scopul exclusiv al activității jurnalistice este exceptată de la următoarele restricții:

- Obligația de a obține consimțământul persoanei vizate de date;
- interzicerea totală a prelucrării datelor cu caracter personal cu caracter specific, și anume informații care dezvăluie originea rasială sau etnică a persoanelor, convingerile lor politice, religioase sau filozofice, apartenența socială, date privind sănătatea sau viața sexuală, precum și cele referitoare la condamnări penale, măsuri procesuale de constrângere sau sancțiuni contravenționale;
- Restricții privind prelucrarea datelor privind condamnările penale, măsuri procesuale de constrângere sau sancțiunile contravenționale.

Cu toate acestea, scutirea jurnalistică se aplică numai dacă aceasta se referă la date care au fost făcute publice în mod voluntar și manifest de către subiecții în cauză sau care sunt strâns legate de activitatea publică a subiecților sau de natura publică a faptelor în care este implicat subiectul. Cu alte cuvinte, trebuie să existe o legătură clară între prelucrarea datelor cu caracter personal și necesitatea de a asigura un control public adecvat al persoanelor care îndeplinesc funcții publice.

Prin urmare, Legea 133/2011 ar trebui interpretată în conformitate cu RGPD, în special cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Prin urmare, ar trebui promovat conceptul larg al activităților jurnalistice, așa cum se manifestă în hotărârea CJUE în cauza Buivids (cauza C-345/17). În special, Curtea a remarcat că:

- "Activitățile jurnalistice" sunt cele care au ca scop dezvăluirea publică de informații, opinii sau idei, indiferent de suportul care este utilizat pentru a le transmite;
- suportul care este utilizat pentru a transmite datele prelucrate, indiferent dacă este de natură tradițională, cum ar fi hârtia sau undele radio, sau electronică, cum ar fi internetul, nu este determinant pentru a stabili dacă o activitate este întreprinsă "exclusiv în scopuri jurnalistice";
- De asemenea, nu contează dacă persoana care prelucrează informațiile relevante pentru a le publica nu este un jurnalist profesionist.

Așa-numita scutire jurnalistică este stabilită prin Legea 133/2011 și se bazează pe articolul 85 din RGPD. Această dispoziție obligă statele membre de a stabili un echilibru între dreptul la protecția datelor și libertatea de exprimare și de informare, în special atunci când datele cu caracter personal sunt prelucrate în scopuri jurnalistice.

Prin urmare, Legea 133/2011 ar trebui interpretată în conformitate cu RGPD, în special cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Prin urmare, conceptul larg al activităților jurnalistice ar trebui promovat, astfel cum se manifestă în hotărârea CJUE în cauza Buivids (cauza C-345/17). În special, Curtea a observat că:

- "activități jurnalistice" înseamnă cele care au scopul de a face publice informații, opinii sau idei, indiferent de suportul utilizat pentru transmiterea acestora;
- Suportul utilizat pentru transmiterea datelor prelucrate, indiferent dacă este de natură tradițională, cum ar fi hârtia sau undele radio, sau electronic, precum internetul, nu este determinant pentru a stabili dacă o activitate este întreprinsă "exclusiv în scopuri jurnalistice";
- De asemenea, nu contează dacă persoana care prelucrează informații relevante pentru publicarea acestora nu este un jurnalist profesionist.

În timp ce Legea 133/2011 interpretată în conformitate cu RGPD stabilește temeiuri solide pentru prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul investigațiilor jurnalistice, reporterii și instituțiile media care prelucrează date ar trebui să respecte câteva reguli generale, printre care:

- Limitarea scopului – datele trebuie colectate în scopuri specificate, clare și legitime și nu sunt prelucrate ulterior într-un mod incompatibil cu aceste scopuri;
- Minimizarea datelor – datele colectate trebuie să fie adecvate, relevante și limitate la scopurile pentru care sunt prelucrate;
- Limitarea stocării - datele cu caracter personal pot fi stocate numai atâta timp cât este necesar pentru scopurile prelucrării;
- Acuratețea datelor - garantarea faptului că datele cu caracter personal nu sunt incorecte sau înșelătoare în orice privință;
- Integritate și confidențialitate – datele trebuie prelucrate în condiții de siguranță, inclusiv protecția împotriva prelucrării neautorizate sau ilegale și împotriva pierderii, distrugerii sau deteriorării accidentale, utilizând măsuri tehnice sau organizatorice adecvate (articolul 5 din RGPD).

VIII. GESTIONAREA RISCULUI DE INTIMIDARE

Jurnaliștii care investighează funcționari din domeniul justiției sunt deosebit de vulnerabili la riscul de a face obiectul unor măsuri de răzbunare sau intimidare. Funcționarii investigați pot depune SLAPP (proces strategic împotriva participării publice) sau pot abuza de unele dintre puterea lor decizională împotriva jurnaliștilor.

În Albania, procesul de verificare a judecătorilor și procurorilor oferă exemple de acțiuni care vizează jurnaliștii care investighează funcționari din domeniul justiției.

Caseta 6. Intimidarea jurnaliștilor care monitorizează procesul de evaluare a integrității judecătorilor și procurorilor. Cazul Albaniei

Între sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 2022, Isa Myzyraj, jurnalist la Ora News, s-a confruntat cu presiuni și intimidări din mai multe surse în legătură cu reportajul său despre procesul de evaluare a integrității Elizabetei Imeraj, fosta șefă a Procuraturii din Tirana. Myzyraj relatase despre audierile publice în cadrul procesului de evaluare a integrității, un proces monitorizat de un organ format din judecători și procurori străini, Operațiunea Internațională de Monitorizare (OIM). Myzyraj a declarat că a observat că alți jurnaliști care anterior au relatat despre procesul de evaluare a integrității a lui Imeraj au început să se autocenzureze. De asemenea, multe dintre mijloacele de informare în masă din Albania nu au raportat cu privire la evoluțiile de la Camera de Apel a procesului de vetting. El a început să investigheze această schimbare de abordare ca parte a activității sale jurnalistice. OMI a recomandat demiterea lui Imeraj din cauza deficiențelor legate de bunurile sale. La scurt timp după aceea, mass-media anonimă a început să publice defăimări la adresa membrilor OIM, inclusiv despre scandaluri false legate de sex. Myzyraj a declarat că investigațiile sale au descoperit că cel puțin trei instituții mass-media online implicate în campania de defăimare aveau legături cu Imeraj. El a publicat aceste informații pe Facebook și X (numit atunci Twitter), denunțând atacul și menționând că proprietarii site-urilor nu figurau în registrul oficial al Albaniei.

La scurt timp, managerul unui site de știri l-a contactat pe Myzyraj prin intermediul Facebook, în timp ce alți jurnaliști l-au acuzat că este "plătit". La începutul lunii aprilie, o altă persoană a contactat una dintre rudele jurnalistului și i-a oferit o înțelegere pentru a-l convinge să nu mai relateze despre acest caz. Myzyraj a refuzat. Jurnalistul a primit mai multe telefoane prin care i se cerea să nu mai relateze despre această problemă. Un apel de amenințare care îl avertiza cu privire la consecințele pentru familia sa a fost urmat de un SMS cu o captură de ecran a certificatului său de familie de la Registrul stării civile. Acest document este disponibil numai pentru un notar public. Mesajele transmiteau, de asemenea, că știi cine este Myzyraj și unde se află. Jurnalistul a raportat amenințările la adresa sa și a familiei sale către Mapping Media Freedom, un organ de supraveghere care documentează încălcările libertății presei și a mass-mediei din întreaga Europă. Mapping Media Freedom a emis o alertă, care a fost republicată de Safejournalists.net, o platformă care pledează pentru libertatea mass-mediei și siguranța jurnaliștilor în Balcanii de Vest.

La 9 mai, Imeraj a intentat un proces de defăimare împotriva lui Myzaraj la Tribunalul Districtual din Tirana, contestând declarația potrivit căreia instituțiile media implicate în defăimarea membrilor OIM ar fi avut legături cu ea. Sursa: Jurnalista albaneză Isa Myzyraj se confruntă cu un proces, după ce a raportat acțiuni de intimidare <https://fom.coe.int/en/alerte/detail/107637530>

Unii judecători au recurs la SLAPP împotriva jurnaliștilor care au relatat despre integritatea funcționarilor din domeniul justiției, în special lansând cazuri de defăimare [1]. Chiar și acțiunile juridice ineficiente creează o povară și costuri pentru jurnaliști și instituțiile mass-media; acestea au, de asemenea, un efect de descurajare a activităților acestora și îi pot descuraja să își continue investigațiile.

- Deși riscul unor astfel de acțiuni nu poate fi eliminat în totalitate, există câteva măsuri și instrumente pe care jurnaliștii afectați din Moldova le pot utiliza. Legea 64/2010 privind libertatea de exprimare trebuie invocată ca instrument de protecție a activităților jurnalistice împotriva oricăror tentative de intimidare sau acțiuni în justiție nefondate. Acest proiect de lege consacră mai multe principii, bazate în mare parte pe standardele internaționale privind libertatea de exprimare (de exemplu, Convenția Europeană a Drepturilor Omului), care ar putea fi invocate în cazul oricăror proceduri împotriva reporterilor, în special în procedurile privind defăimarea reglementate de această lege: Restrângerea libertății de exprimare este permisă numai pentru a proteja unul dintre interesele legitime enumerate în mod explicit și exhaustiv și numai dacă restricția este proporțională cu situația care a determinat-o, cu respectarea justului echilibru între interesul protejat și libertatea de exprimare, precum și libertatea publicului de a fi informat;
- Nimeni nu poate interzice sau împiedica mijloacele de informare în masă să difuzeze informații de interes public decât în condițiile legii;
- Mijloacele de informare în masă au sarcina de a informa publicul cu privire la problemele de interes public și de a efectua investigații jurnalistice pe teme de interes public, în conformitate cu responsabilitățile ce îi revin;
- Informațiile privind viața privată și de familie a persoanelor publice și a persoanelor fizice care exercită funcții publice pot fi divulgate dacă aceste informații sunt de interes public
- În cazul în care persoanele publice și persoanele fizice care exercită funcții publice atrag ele însele atenția asupra anumitor aspecte ale vieții lor private și de familie, mijloacele de informare în masă au dreptul să investigheze aceste aspecte.

În cazul procedurilor judiciare, este, de asemenea, important să ne referim direct la standardele de protecție a libertății de exprimare indicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), în baza articolului 10 din Convenția europeană a drepturilor omului. Se recomandă consultarea principalelor concluzii formulate de CtEDO în diverse cauze, colectate în special în următoarele publicații:

- Consiliul European, Ghid privind articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> ;
- Toby Mendel, [A Guide to the Interpretation and Meaning of Article 10 of the European Convention on Human Rights](https://rm.coe.int/16806f5bb3), <https://rm.coe.int/16806f5bb3>;
- Articolul 10: Obligațiile pozitive ale statului de a proteja jurnaliștii și activitățile jurnalistice, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/positive-obligations-of-the-state-to-protect-journalists-and-journalistic-activities> ;

- Protejarea dreptului la libertatea de exprimare în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului, <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> ;
- Articolul 10: Contribuții la dezbateră publică: jurnaliști și alți actori, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/contributions-to-public-debate-journalists-and-other-actors> .

[1] A se vedea: <https://www.ecpmf.eu/albanian-journalist-hopefully-the-wheels-of-justice-will-grind-fine-in-the-end/>

ANEXE

Anexa 1. Model de raport privind verificarea integrității

NUME, FOTOGRAFIE

I. Verificarea integrității

Data nașterii	
Locul de reședință	
Detalii de contact	
Conturi de social media	
Persoane apropiate	
Alte informații relevante	

II. Integritatea etică

Linkuri către cerere, dosar oficial, profil etc.:

Informații privind nerespectarea criteriilor de integritate etică, cu link-uri:

Exemplu

Potrivit registrului hotărârilor judecătorești, subiectul a luat în mod sistematic decizii, în timp ce era în afara mandatului.

În special, conform deciziei în dosarul nr. 311/5o26 din 4 ianuarie 2019, subiectul a decis să amâne examinarea unui caz (link). Cu toate acestea, fotografiile postate pe Instagram de către cei doi copii ai subiectului, în perioada cuprinsă între 31 decembrie 2018 și 8 ianuarie 2019, denotă faptul că acesta a fost în vacanță în Maldive (capturi de ecran cu etichete de loc și dată atașate). Potrivit postării subiectului de pe Facebook (link) și știrilor oficiale de pe site-ul Curții (link), în perioada 15-22 aprilie 2019, acesta a participat la o conferință organizată de Asociația Judecătorilor Administrativi Europeni la Madrid, Spania. Cu toate acestea, potrivit registrului instanței, în perioada respectivă subiectul a emis cinci decizii: la 15 aprilie - în dosarul nr. 423/22/31 (link), pe 15 aprilie - în dosarul nr. 42/22o (link), pe 17 aprilie - în dosarul nr. 3783/21/21 (link), pe 18 aprilie - în dosarul nr. 558/11k (link) și pe 20 aprilie - în dosarul nr. 032/15 (link).

III. Integritatea financiară

Linkuri către declarațiile de avere:

Date relevante obținute din alte surse (surse deschise, rețele sociale, registre de stat și baze de date):

Discrepanțe constatate:

Analiza fluxurilor de intrare și ieșire a numerarului:

Anul calendaristic (sau orice altă perioadă)	
Fluxul de numerar de intrare	Fluxul de numerar de ieșire
(B) soldul de numerar transferat al persoanei și al partenerului său din anul calendaristic precedent	(C) venitul anual al persoanei și al partenerului său, generat în cursul anului calendaristic de raportare, justificat prin documente legale/oficiale;
(D) orice cheltuială (inclusiv, dar fără a se limita la, cheltuieli de întreținere, cheltuieli de călătorie, rambursări ipotecare)	(A) soldul economiilor în numerar la sfârșitul unui anumit an calendaristic ;
(A+D) ? (B+C)	

Informații privind nerespectarea criteriilor de integritate financiară cu link-uri:

Exemplu

Potrivit declarației de avere, în 2016, subiectul a procurat un autoturism, o Toyota Avensis fabricată în 2014, la prețul declarat de 180.000 de lei (8.000 de euro). În 2017, subiectul a cumpărat un apartament de 62 mp în Chișinău, la un preț declarat de 950.000 MDL (43.000 EUR). Conform datelor biografice, din 2013 până în 2019, subiectul a activat în calitate de asistent judiciar al Curții de Apel Chișinău. Informațiile parvenite de la instanța de judecată, în urma unei solicitări de informații publice (anexa), au arătat că salariul anual al subiectului în anul 2013 a constituit 132.000 lei, în anul 2014 – de 158.000 lei, în anul 2015 – de 165.000 lei, în anul 2016 – de 184.000 lei, iar în anul 2017 – de 212.000 lei. Soția subiectului a lucrat în calitate de secretară la Curtea de Apel Chișinău până în 2015, când a născut un copil și și-a luat concediu de maternitate. Există o îndoială rezonabilă că subiectul ar putea procura un automobil și un apartament în valoare combinată de 1.130.000 de lei, ceea ce depășește veniturile sale oficiale din perioada 2013-2017.

În plus, potrivit unui site specializat în cumpărarea și vânzarea de mașini second-hand, în 2016, prețul de piață pentru o Toyota Avensis din 2014 era de 18.000-22.000 de euro (link-uri). Prin urmare, există o îndoială rezonabilă că prețul declarat de subiect este corect.

Anexa 2. Model pentru solicitarea de informații publice

Numele și prenumele solicitantului (persoană fizică)

sau

Numele solicitantului (persoană juridică)

Adresa poștală și adresa de e-mail a solicitantului

Numele furnizorului de informații

(autoritatea publică sau alt destinatar al cererii)

CERERE DE ACCES LA INFORMAȚII DE INTERES PUBLIC

În conformitate cu Legea nr. 148/2023 privind accesul la informațiile de interes public, prin prezenta solicit comunicarea următoarelor informații de interes public:

-
-
-

Solicit comunicarea acestor informații în format electronic, expediindu-le la adresa mea de e-mail indicată mai sus.